

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

БАРИЦЬКА ОЛЕКСАНДРА АНАТОЛІЇВНА

УДК [371.134:005.336.2/.371.68:78]:005.22(043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

Дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, Інститут
мистецтв,
професор кафедри фортепіанного
виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Олексюк Ольга Миколаївна,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
Інститут мистецтв,
завідувач кафедри
теорії та методики
музичного мистецтва;

кандидат педагогічних наук,
Новикова Надія Валентинівна,
Бучанська загальноосвітня школа
I-III ступенів № 4,
учитель музичного мистецтва
та художньої культури.

Захист відбудеться “10” грудня 2014 р. о 16.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано “7” листопада 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі в Україні відбувається становлення нової системи освіти, яка орієнтована на вступ у світовий освітній простір. Одним із важливих напрямків розвитку суспільства є його глобальна інформатизація. Комп'ютерні технології все глибше проникають у життя людини, а інформаційна компетентність все більше визначає рівень її освіченості та фахової компетентності.

Стрімкий технологічний розвиток, інтеграційні соціально-економічні процеси, формування єдиного інформаційного простору завдяки Інтернету зумовили консолідацію наукової та мультимедійної (цифрової) культур, що оптимізує дослідницький та педагогічний процеси у сфері гуманітарних наук. У ХХ столітті виникла нова наука, Digital Humanities, яка вивчає ці процеси.

Означені явища викликали кризу традиційної системи освіти, практично всіх країн світу, зокрема й України. Головною причиною такої кризи є неадекватність змісту освіти, рівня розвитку освітніх систем інформаційному вектору цивілізаційного розвитку. Чинні традиційні системи освіти не повністю задовольняють сучасні вимоги, недостатньо зорієнтовані на перспективні потреби суспільного життя, що стає перешкодою належної підготовки особистості до майбутньої фахової діяльності.

Поява пристроїв для запису та обробки звукової інформації, спеціалізованих комп'ютерних програм відкрила нову сторінку в музичному житті суспільства. В ХХІ столітті вони стали доступними широкому загалу, а також знайшли своє застосування у професійній музичній діяльності. Використання цих досягнень відкриває великі перспективи в мистецькій освіті, а також створює передумови для модернізації системи освіти та виховання.

Загальні питання естетичного виховання молоді у різні часи розглядалися у працях українських (К. Квітка, Ф. Колесса, О. Кошиць, М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, С. Сірополко, К. Стеценко, Б. Яворський та ін.), а також закордонних авторів (О. Апраксіна, Б. Асаф'єв, Н. Брюсова, Н. Ветлугіна, Б. Голешевич, Д. Зарін, Д. Кабалевський, С. Миропольський, Б. Неменський, С. Смоленський, В. Шацька).

Питання практики вітчизняного музичного навчання та виховання значною мірою висвітлені у фундаментальних наукових працях Н. Гуральник, Л. Коваль, О. Лобової, Л. Масол, О. Михайличенко, В. Орлова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Т. Смирнової, Т. Танько, В. Черкасова, Г. Шевченко та інших.

У науковій літературі компетентність у сфері педагогічної діяльності учителя досліджували О. Бігич, Н. Кузьміна, А. Маркова, О. Мармаза, О. Овчарук, Р. Рогожнікова, О. Савченко, В. Стрельников, А. Хуторський та ін., а також безпосередньо у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики розкрили Е. Абдулін, Л. Арчажнікова, П. Ніколаєнко, О. Олексюк, О. Реброва, В. Шульгіна та інші.

Вивченням та застосуванням комп'ютерних технологій і мультимедійних методик у сфері гуманітарних наук займались науковці А.Бінгхем, Л.Бородкін, Т. Манфред, Л. Минович, П. Меннінг, Я. Пруденко, в освітній галузі – М. Жалдак, В.Ткачук; у мистецтві – І. Гайденко, М. Опалев, Л. Покровщук, Я. Пруденко, К.Фадєєва; у процесі музичного навчання О.Бондаренко, О.Бордюк, Ю.Дворник, В.Луценко, Н. Новикова, О. Піксаєва, О.Чайковська та інші. Проте проблема формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій висвітлена недостатньо.

У сучасній музично-педагогічній теорії не завершено процес визначення понять “компетентність”, “компетенція”, що пов'язно із стрімким розвитком музично-педагогічної науки, який обумовлює понятійну еволюцію, що не може з плином часу не враховувати динаміку сучасного наукового педагогічного пошуку.

Аналізуючи доробки вітчизняних науковців, зроблено висновок, що наукова думка здебільшого фокусується на мультимедійних та комп'ютерних технологіях як на предметі вивчення. Проте залишається недостатнім їх розгляд як інструменту засвоєння інших музичних та фахових знань або засобу професійної діяльності вчителів музики. Недостатня увага приділена і мультимедійним технологіям як засобу фахової підготовки. Науковий інтерес в більшій мірі обмежується дослідженням окремих особистісних характеристик або медіа технологій, натомість недостатньо уваги приділяється методиці ефективного використання мультимедіа у фаховій діяльності учителів музики.

Цим можна пояснити невідповідність між рівнем фахової підготовки майбутніх учителів музики в галузі мультимедійних технологій та обсягом, змістом знань та умінь, які висуває перед фахівцем професійна діяльність.

Актуальність дослідження, активне впровадження комп'ютерних та мультимедійних технологій у галузь музичного навчання та фахової музичної підготовки вчителів музики викликає інтерес наукової спільноти, а недостатня теоретична та практична розробленість проблеми, потреби практики зумовили вибір теми нашого дослідження: ***“Методика формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій”*** .

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова з проблеми “Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх навчальних закладів: теорія, історія, методика”. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 27 листопада 2008 р.) і узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 2 від 31 березня 2009 р.).

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування фахової

компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій.

У відповідності до поставленої мети було визначено такі **завдання** дослідження:

- визначити сутність поняття “фахова компетентність учителів музики”, розкрити теоретико-методологічні основи процесу формування фахової компетентності вчителів музики у контексті оволодіння мультимедійними технологіями;
- розкрити значення і місце мультимедійних технологій у зміні форм і змісту фахової підготовки вчителів-музикантів;
- висвітлити методичні аспекти формування фахової компетентності майбутніх учителів музики в сучасних дослідженнях; розробити компонентну структуру означеного феномена;
- розробити організаційно-методичну модель формування фахової компетентності майбутніх учителів музики з визначенням провідних наукових напрямів, принципів та педагогічних умов, критеріїв і показників сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики;
- експериментально перевірити ефективність запропонованої методики формування фахової компетентності майбутніх учителів музики та перевірити достовірність результатів за допомогою сучасних комп’ютерних обчислювальних технологій.

Об’єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищих педагогічних закладах.

Предмет дослідження – методика формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: державні документи стратегії розвитку педагогічної, в тому числі мистецької освіти України; сучасні концепції гуманізації та інформатизації освіти; філософські положення теорій пізнання та синергетики; дослідження педагогічної й суспільно-освітньої практики в епоху інформатизації суспільства (В. Андрущенко, Ю. Бабанський, П. Гуревич, І. Зязюн, М. Каган, Г. Меднікова, І. Пригожин, Н. Тализіна); наукові положення Digital Humanities про зміну традиційних форм створення та поширення гуманітарних знань, пов’язану із цифровими технологіями (Т. Манфред, Л. Бородкін, А. Бінгхем, П. Меннінг); досвід діячів науки та культури про роль мистецтва як засобу творення особистості (Б. Асаф’єв, Л. Виготський, Є. Назайкінський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Б. Яворський та ін.); дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, присвячені підготовці вчителя-музиканта (Е. Абдуллін, Л. Арчажнікова, Н. Гузій, Н. Гуральник, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шацька, В. Шульгіна, О. Щолокова); деякі теоретичні положення з реалізації дидактичних можливостей комп’ютерних та мультимедійних технологій у навчальному процесі вищої та загальноосвітньої школи (Н. Апатова, В. Безуглий, М. Жалдак, Ю. Жарких, В. Луценко, М. Лепкий, Л. Міронець,

О.Трофимов, К.Фадєєва, О. Чайковська, С.Шевченко) та зарубіжних науковців (А.Бороздін, І.Гайденко, І.Красильников, Т.Линник, Н.Меньшикова, І.Саукова).

Для розв'язання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**:

- теоретичні: аналіз філософської, психологічної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури в межах проблеми, що досліджується; моделювання; системно-структурний та діяльнісно-особистісний аналіз для обґрунтування теоретичних підходів та організаційно-педагогічних умов реалізації методики формування фахової компетентності вчителів музики;
- емпіричні: анкетування, тестове опитування, виконання практичних завдань, аналіз модульного контролю знань із дисциплін музично-фахового циклу, спостереження за роботою студентів під час виконання спільних колективних завдань, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний);
- методи статистичної обробки результатів експериментальної роботи, за допомогою яких було здійснено комп'ютерне обчислювання кількісних показників.

Наукова новизна дослідження одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: розкрито сутність мистецько-інформатичної складової фахової компетентності майбутнього вчителя музики; розроблено методику формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій на засадах “потрійного входження”: - предмет вивчення; - інструмент для здобуття фахових знань та умінь; - ефективний засіб фахової діяльності; визначено поняття “фахова компетентність учителів музики” та розроблено його структуру; створено організаційно-методичну модель формування фахової компетентності засобами мультимедіа із застосуванням спеціальної методики фасилітативних технік для її практичного втілення у підготовку вчителів музики; розроблено критерії (та їх показники) оцінювання рівнів сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики. *Уточнено* поняття „фахова компетентність”; зміст операційної сутності “мультимедійних технологій” ; переваги використання мультимедійних технологій у процесі набуття фахової компетентності майбутніми вчителями музики. *Подальшого розвитку* дістала проблема реалізації та впровадження мультимедійного мистецького навчання у процес фахової підготовки вчителів музики у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.

Практичне значення результатів проведеного дослідження полягає у застосуванні методики формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій у навчальний процес педагогічних освітніх закладів; розробці навчальних програм із дисциплін “Комп'ютерне аранжування”, “Музична інформатика” та навчально-методичних рекомендацій, дидактичних матеріалів. Результати дослідження можуть бути використані у процесі фахової підготовки майбутніх учителів та музичному навчанні школярів.

Результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/3052 від 17.12.2013 р.), Кам'янець-Поліський національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 283 від 04.12.2013 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 790 від 13.12.2013 р.), Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 192-н від 01.09.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: “VI мистецько-педагогічні читання пам’яті професора О.П. Рудницької” та “VII міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам’яті професора О.П. Рудницької” (м. Київ, 2008, 2010 рр.); “Четверті педагогічні читання пам’яті М.М. Дарманського: професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України” та “П’яті педагогічні читання пам’яті М.М. Дарманського: проблеми освіти в контексті гуманізації суспільства” (м. Хмельницький, 2009, 2010 рр.); “Теоретичні та методичні засади розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції” (м. Хмельницький, 2009 р.); “Стратегія розвитку художньої освіти та естетичного виховання молоді в Україні у XXI столітті” (м. Луганськ, 2010 р.); “Сучасна мистецька освіта: проблеми, технології, перспективи” (м. Хмельницький, 2010 р.); “Сучасні особистісно орієнтовані середовища і технології навчання: теорія і практика” (м. Хмельницький, 2010 р.); “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (м. Київ, 2011 р.); “Актуальные вопросы современной науки” (м. Таганрог, 2013 р.); “Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти” (м. Хмельницький, 2013 р.), “Мистецька освіта в Україні: проблеми і практики” (м. Київ, 2014 р.), “Мистецька освіта у вимірах сучасності” (м. Київ, 2014 р.); щорічних звітних наукових конференціях викладачів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедр фортепіанного виконавства і художньої культури, теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлені у 11 публікаціях, із них 6 – у наукових фахових виданнях, 1– у міжнародному; навчальній програмі з курсу “Комп’ютерне аранжування” (схвалення до видання Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, протокол № 8 від 16.11.09).

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел (260 найменування, з них 10 – іноземними мовами). Загальний обсяг тексту дисертації – 254 сторінок, з них 188 сторінок основного тексту. Робота містить 8 таблиць, 20 рисунка, що разом із додатками становить 36 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, розкрито його теоретико-методологічну основу, висвітлено наукову новизну і практичне значення, схарактеризовано методи дослідження, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дисертації.

У першому розділі – *“Теоретико-методологічні основи дослідження фахової компетентності майбутніх учителів музики”* – розглядаються методологічні основи розкриття сутності “компетентності” як наукової категорії; здійснено аналіз стану дослідженості проблеми формування фахової компетентності майбутніх учителів у психолого-педагогічних, мистецько-педагогічних наукових джерелах; проаналізовано теоретико-методичні засади опанування мультимедійних засобів у музичному навчанні.

Проведений аналіз сутності категорії “компетентність” в контексті різногалузевих наукових знань (педагогіка, менеджмент, інженерія, маркетинг, економіка та ін.) дав змогу засвідчити активне застосування означеного поняття, різноманітність його інтерпретацій.

Здійснено теоретичний аналіз поглядів зарубіжних авторів (С.Уїддет, С. Холліфорд, Л. та С. Спенсер, А. Стуфф) на сутнісне наповнення “компетентності” та компаративний аналіз “ключових компетентностей” країн-учасниць Definition and Selection of Competencies (DeSeCo).

Аналіз наукових джерел у галузі кадрового менеджменту, дозволив розширити наукове уявлення щодо генезису поняття “фахова компетентність”, уможливив пошук ефективних методик управління колективом (які сприяють формуванню компетентності фахівця) та призвів до усвідомлення необхідності наповнення фахової компетентності майбутніх учителів музики фасилітативною складовою.

Аналіз сучасних наукових досліджень компетентності вчителя музики довів багатоаспектність наукового пошуку: музичні компетенції вчителя музики (Л. Пушкар), комунікативна (Є. Проворова), фахова (М. Михаськова), професійна (І. Полубоярина, М. Мурована), мистецька (Ши Цюнь-бо) та методична компетентності (Н. Цюлюпа).

Проблема використання комп'ютерних та мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки вчителів музики викликає зацікавлення у сучасних науковців (А. Бондаренко, О. Бордюк, Ю. Дворник, О. Лановенко, В. Луценко, О. Піксаєва, А. Фадєєва, О. Харуто та ін.). Їх науковий пошук здебільшого фокусується на мультимедійних та комп'ютерних технологіях як на предметі вивчення, проте розгляд їх як інструменту засвоєння інших музичних та фахових знань або засобу майбутньої професійної діяльності вчителя музики визначено недостатнім.

Здійснений аналіз можливостей використання мультимедіа у мистецькій освіті (зміна підходів щодо змісту та організації навчальної діяльності, самостійної роботи студентів, контролю знань тощо) довів перспективу

переходу освітньої мистецької галузі на новий якісний рівень підготовки сучасних фахівців.

Доведено, що в контексті компетентнісного підходу підготовка майбутніх учителів музики в галузі мультимедіа є необхідною складовою його фахової компетентності, яку визначаємо як *мистецько-інформатичну*. Тому впровадження технологій мультимедіа, має носити характер “потрійного входження” : - предмет вивчення; - інструмент для здобуття фахових знань та умінь; - ефективний засіб фахової діяльності.

У результаті наукових висновків з аналізу психологічної літератури визначено перевагу технологій мультимедіа як універсального дидактичного засобу, який посилює та полегшує процес пізнання студентами з різними типами модальних систем сприйняття. Аналіз наукового доробку Б.Голешевича щодо застосування методів музичної евристики у музичному шкільному навчанні, дозволив усвідомити перспективу застосування означених методів у фаховій підготовці вчителів в умовах мультимедійного навчання.

Виходячи зі специфіки фахової діяльності сучасного вчителя музики, на підставі аналізу мистецько-педагогічного науково-практичного досвіду, пропонуємо розглядати фахову компетентність учителів музики як єдність її змістових складових: *мистецько-інформатичної* (оволодіння мультимедійними технологіями як засобом навчання в процесі фахової підготовки та інструментом професійної діяльності); *фасилітативної* (системна, інтегрована якість, що передбачає здатність створювати умови та допомагати у розвитку фахової довершеності суб’єктів навчання); *музично-фахової* (глибока теоретична підготовка, виконавські вміння й навички, їх застосування у професійній діяльності).

Під *фаховою компетентністю учителів музики* ми розуміємо єдність теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності, що являє собою структурований набір змістових складових фахівця, який ґрунтується на професійному світогляді, вимірюється встановленими стандартами та відповідними критеріями.

У другому розділі – “Методика формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій” – було досліджено рівень сформованості фахової компетентності майбутніх учителів, розроблено організаційно-методичну модель формування фахової компетентності учителів музики, в якій розкрито наукові підходи, виявлено педагогічні умови ефективного її формування, розроблено структуру фахової компетентності з відповідними компонентами.

Було розроблено організаційно-методичну модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики, яка ґрунтувалась на визначених *науково-теоретичних підходах* (синергетичний, компетентнісно-акмеологічний, фасилітативний, гуманістичний), *принципах* (системності, інтердисциплінарності, включення у навчальний процес стратегії менеджменту, психологічного комфорту та здоров’язбереження, фахової спрямованості, універсалізації сприйняття), розроблених *компонентах* (емоційно-

мотиваційний, синкретично-технологічний, прагматично-творчий), *критеріях* та їх показниках (адекватність позитивної спрямованості фахової мотивації: прагнення до набуття фахових знань, практичних умінь та навичок; сформованість інтересу до технологій мультимедіа та усвідомлене їх використання у навчальній та фаховій діяльності; усвідомлене прийняття особистісних та фахово-значущих якостей (толерантність, емпатія, рефлексія, креативність, асертивність); теоретична обізнаність та практична готовність застосування визначених компетентностей: наявність ґрунтовних фахових знань та вмінь; наявність нової синкретичної цілісності – музично-фахових та мистецько-інформатичних знань; здатність до продуктивної колективної взаємодії у вирішенні групових навчальних завдань; самостійність у застосуванні набутих компетентностей: здатність до самостійного використання технології мультимедіа для вирішення завдань у фаховій підготовці та майбутній професійній діяльності; наявність уміння створювати власні навчальні мультимедійні продукти, музичні проекти; здатність до розкриття інтелектуально-творчих потенцій майбутніх фахівців в умовах виконання колективних завдань), *педагогічних умовах*, спеціально розроблених *методах формування фахової компетентності*, згрупованих у відповідні кластери, а також визначених *етапах* процесу формування обраного феномену.

Серед *педагогічних умов* виокремлено наступні: застосування міжпредметної змістової трансцендентальності, дотримання педагогічної доцільності та стратегічної сфокусованості на майбутню професію, дотримання ергономічних норм інтерактивної взаємодії між суб'єктами навчання, забезпечення матеріально-технічної бази для успішного навчання, створення креативного контексту навчальної діяльності, які забезпечили застосування ефективного впливу запропонованих *методів*: інтерактивних (метод проектів, кейс-технологій, метод-тренінг навчання), інформаційно-технологічних (авторської інтроспекції, кореляції аудіально-візуальної інформації, алгоритмізації та оптимізації дій), евристичних (синектики, “мозкового штурму” , евристичних та пошукових завдань, вільних асоціацій, емпатії).

Застосовано дослідницький метод щодо поділу реципієнтів на групи за сенсорними характеристиками процесу сприйняття з метою доцільності введення мультимедіа технологій у різні види фахових дисциплін та створення природних умов їх засвоєння.

У третьому розділі – “*Практичне застосування методики формування фахової компетентності майбутніх фахівців*” – було викладено етапи формування фахової компетентності, розкрито відповідність методики змісту поетапного її формування, доведено ефективність запропонованої методики за допомогою сучасних статистичних методів комп'ютерної діагностики.

Констатувальний експеримент відбувався за спеціальною методикою діагностики та здійснювався з урахуванням розроблених критеріїв сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики. Було визначено рівні, які характеризували сформованість означеного особистісного утворення: *низький рівень “репродуктивний”* відзначається низьким

оволодінням складових фахової компетентності майбутнього вчителя музики або відсутністю однієї із них: музично-фахової, мистецько-інформатичної або фасилітативної. Студента відрізняють лише загальні уявлення, які відзначаються негативним ставленням до використання мультимедійних технологій у навчальній та фаховій діяльності вчителя музики, відсутністю системності знань з фахових дисциплін та можливостей застосування мультимедіа у фаховій діяльності. Оволодіння нескладними прийомами роботи з технологіями мультимедіа в якості користувача за алгоритмом дій викладача. Відсутність бачення можливих напрямків використання мультимедійних технологій у музичному навчанні. У ході виконання спільного колективного завдання спостерігається ділове спілкування за їх участю, проте воно не є конструктивним для досягнення позитивних результатів.

Середній рівень “реконструктивно-нормативний” характеризується недостатнім володінням усіх складових фахової компетентності майбутнього учителя музики: музично-фахової, мистецько-інформатичної, фасилітативної (що в подальшому потребуватиме “довчання” під час професійної діяльності), неусвідомленою ціннісною мотивацією й індиферентним ставленням до використання мультимедійних технологій у музичному навчанні, недостатнім володінням термінологією, знаннями та вміннями працювати з більшістю пакетів музичних комп’ютерних програм, обмеженим використанням мультимедійних засобів для проведення уроків музики. Для зазначеної групи майбутніх учителів музики характерне недосконале володіння навичками креативної групової взаємодії у вирішенні колективних навчальних та фахових завдань.

Високий рівень “прагматично-творчий” характеризується оволодінням усіх складових фахової компетентності майбутнього учителя музики: музично-фахової, мистецько-інформатичної, фасилітативної (що дозволяє уникнути “довчання” в процесі професійної діяльності). Відзначається позитивним ціннісно-мотиваційним ставленням до використання технологій мультимедіа в навчальній та фаховій діяльності вчителя музики, знанням алгоритмів та методів ефективної обробки звукової, нотографічної, графічної, відео інформації за допомогою комп’ютера та мультимедійних пристроїв, уміннями працювати із сучасними пакетами музичних програм, володінням методиками використання прикладних програмних продуктів для підтримки навчального процесу з музики, пошуком нових творчих підходів до застосування мультимедійних технологій на уроках музики. Для зазначеної групи майбутніх учителів музики характерна творча активність та володіння навичками креативної групової взаємодії у вирішенні навчальних та фахових завдань.

У ході формувального експерименту за спеціальною методикою, відбулося цілеспрямоване поетапне формування фахової компетентності

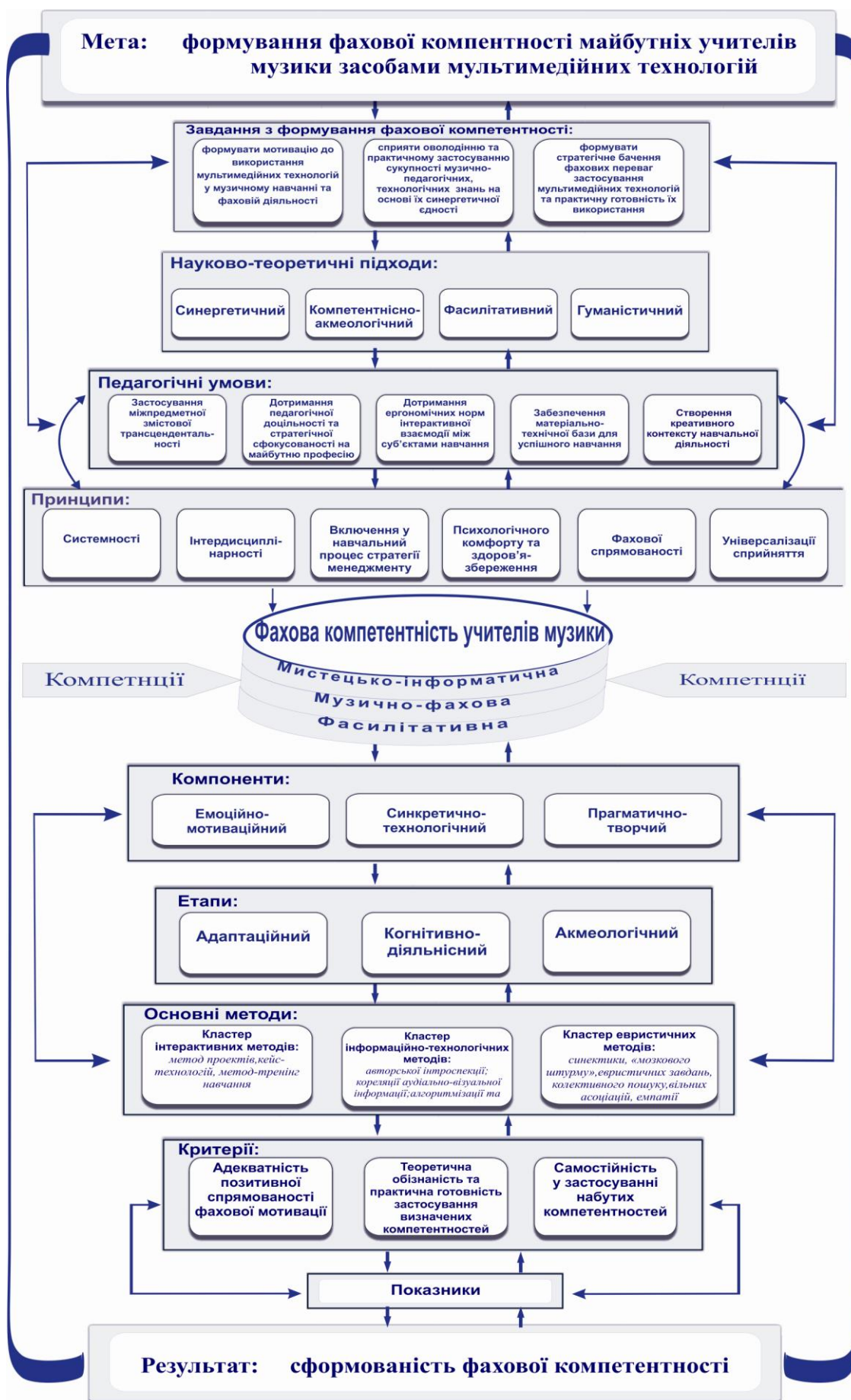

Рис.1. Організаційно-методична модель формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій.

майбутніх учителів музики, умовно визначено три етапи: адаптаційний, когнітивно-діяльнісний (технологічний), акмеологічний (творчий). Кожен етап мав конкретні завдання, які обумовлювалися особливостями компоненту, що формувався на цьому етапі, а також передбачав використання відповідних методів навчання.

Так, на адаптаційному етапі застосувались евристичні методи. Когнітивно-діяльнісний (технологічний) передбачав використання інформаційно-технологічних та методів фасилітативного спрямування, акмеологічний (творчий) етап – інтерактивних методів.

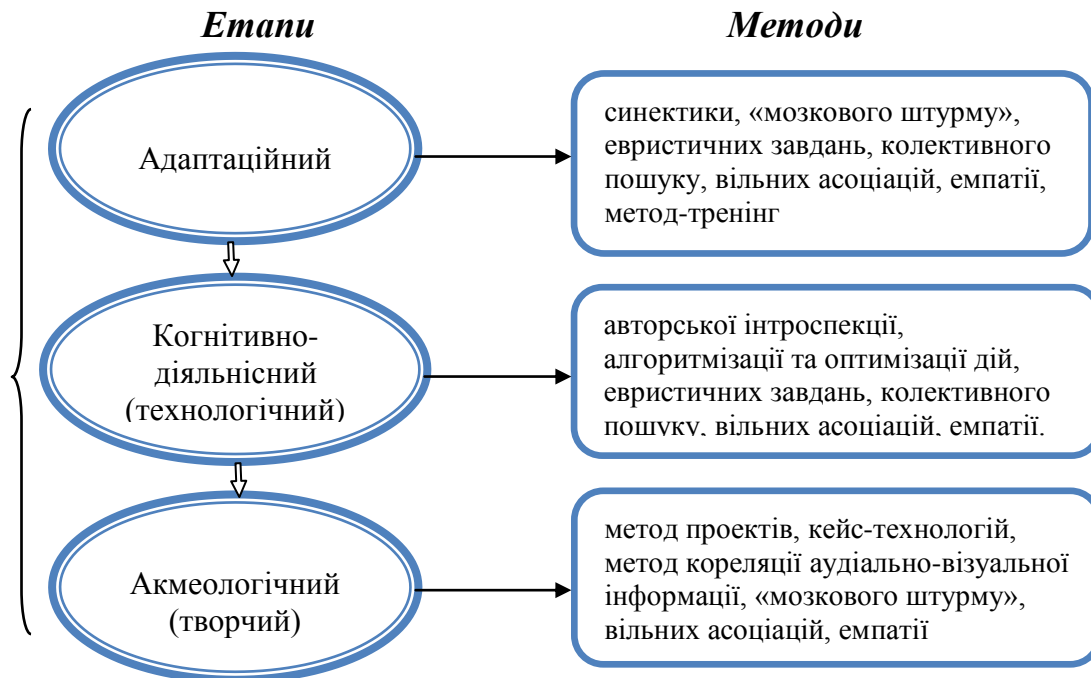

Рис.2. Співвідношення методів та етапів формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедіа.

На кожному етапі формувався комплекс теоретичних знань та умінь, які практично забезпечували прояв низки компетенцій: *адаптаційний етап* (зацікавлення студентів явищем техногенного розвитку суспільства та усвідомлення його функцій у музичному мистецтві; створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного студента; оволодіння студентами системою знань у галузі мультимедійних та комп'ютерних технологій, історії їх розвитку, сучасним станом програмного забезпечення на ринку інформаційно-комунікаційних та мультимедійних послуг; збагачення та поширення музично-термінологічного ряду за рахунок нових англійських та українських понять (наприклад, нормалізація, мікшерування, сонг, трек, семпл, растр та ін.), звикання до англійського інтерфейсу більшості програмних засобів.

На *когнітивно-діяльнісному (технологічному) етапі* відбувся комплексний розвиток усіх складових розумово-психологічних здібностей студента, ймовірно-алгоритмічного мислення, яке розглядається як здатність фахівця

не лише засвоювати і здійснювати операції в межах заданого алгоритму, але й самостійно будувати новий, обґрунтований логікою пошуку оптимізації та автоматизації дій; поглиблення здатності до поєднання природного та техногенного (розуміння фізичних властивостей звуку та сучасні способи його обробки: еквалізація, нормалізація та ін.); розвиток умінь та набуття навичок роботи з мультимедійними технологіями та програмним забезпеченням; оволодіння загальними прийомами та навичками використання технологій мультимедіа і програмного забезпечення для розв'язання навчальних фахових завдань; багаторазове відтворення та відпрацювання технічних операцій для досягнення кращого результату, виходячи із нових вимог; забезпечення в майбутньому базису для оволодіння новими пакетами музичних комп'ютерних програм з урахуванням стрімкого їхнього оновлення. Когнітивно-діяльнісний (технологічний) етап базувався на лекційних заняттях та лабораторних практикумах, також виконанні студентами творчих самостійних завдань.

Акмеологічний етап включав фаховий тренінг із орієнтовними індивідуальними завданнями, завдяки яким майбутні вчителі музики набували особистісного досвіду використання засобів мультимедійних технологій, а також забезпечував включення студентів у проектну та самостійну творчо-пошукову діяльність. Наскрізним методом цього етапу було використання комп'ютерних тестових завдань для здійснення поточного контролю якості засвоєння теоретичних знань та практичних умінь студентів у галузі мультимедійних технологій. На цьому етапі відбувалось закріплення й удосконалення сформованих умінь у галузі мультимедійних технологій шляхом самостійної творчо-пошукової діяльності майбутніх учителів музики із розв'язання нестандартних ситуацій під час занять, організації конкурсів мультимедійних проектів, наочних посібників, музичних композицій, караоке-файлів тощо, а також втілення прикладів ефективного використання мультимедійних технологій під час проходження студентами педагогічної практики у школах.

Кожен етап передбачав формування певного компоненту фахової компетентності. Так, на адаптаційному етапі відбувалося формування емоційно-мотиваційного та закладалися основи для формування синкретично-технологічного компоненту, подальше удосконалення якого проходило на другому етапі. На третьому етапі відбувалось формування прагматично-творчого компоненту, а також додаткове закріплення синкретично-технологічного та стимулювання емоційно-мотиваційного компоненту.

Побудована таким чином методика забезпечувала оволодіння технологіями мультимедіа не лише у процесі вивчення дисциплін “Музична інформатика” та “Комп'ютерне аранжування”, але й під час вивчення предметів музично-фахового циклу, що сприяло посиленню фахової спрямованості мультимедійних знань, покращенню якості музично-фахової підготовки, усвідомленню та прийняттю нових педагогічних форм і методів фахової діяльності завдяки використанню фасилітативних технік.

Під час використання мультимедійних засобів у процесі музично-фахової підготовки студенти отримали глибокі фундаментальні знання, а також змінили власні підходи щодо організації самостійної роботи, оптимізували її та зробили продуктивнішою, оскільки часткове перенесення тривалих обов'язкових технічних вправ на самостійну роботу сприяло прискоренню темпу та підвищенню ступеня оволодіння музичними та технічними навичками, звільняло час на заняттях для подальшого поглиблення їх музично-фахової підготовки.

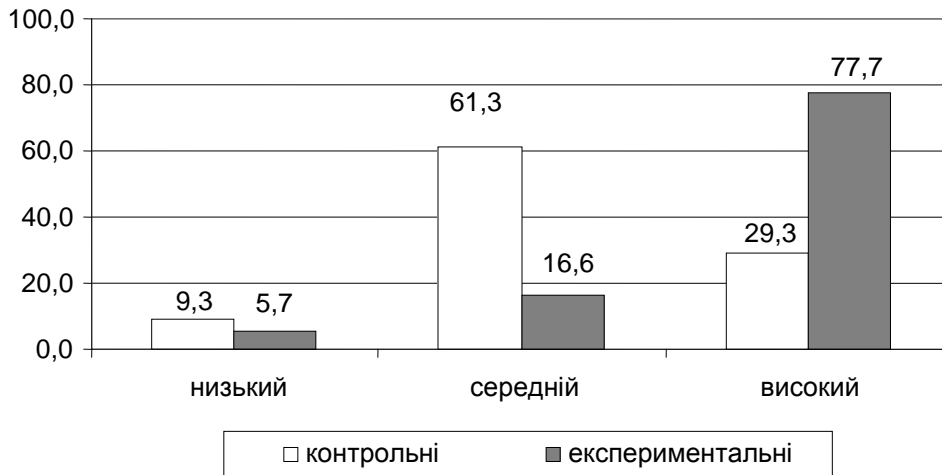

Рис. 3. Динаміка сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій.

У ході експерименту було визначено характер умінь застосування мультимедіа на кожному етапі. Ефективність досягнутих результатів була засвідчена сумарним показником коефіцієнта сформованості кожного компоненту фахової компетентності. За результатами “вхідного” та “вихідного” коефіцієнтів ми отримали позитивні зміни, що було перевірено за допомогою критерію Пірсона: збільшився кількісний показник високого рівня компетентності майбутніх учителів з 29,3 % до 77,7 %, значно зменшилась кількість осіб із середнім рівнем: з 61,3 % до 16,6 %, що пояснюється їх міграцією у високий рівень, та зменшився показник низького рівня з 9,3 % до 5,7 %. Отримані результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили ефективність розробленої методики формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій. На підставі аналізу отриманих результатів, розв'язання поставлених задач, можна сформулювати такі **висновки**.

1. Аналіз наукової літератури різних галузей загальнонаукового знання (загальна та музична психологія й педагогіка, менеджмент, журналістика, управління, маркетинг, дизайн та ін.) уможливив узагальнення спільних рис змісту, сутності, структурних особливостей та обсяг застосування поняття “компетентність” у кожній із галузей. Вивчення змісту категорії “компетентність” призвело до з’ясування різних її семантичних модифікацій.

У результаті наукового аналізу відповідної літератури, було визначено сутність фахової компетентності майбутніх учителів музики, яку ми розглядаємо як *єдність теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності, що являє собою структурований набір змістових складових фахівця, який ґрунтується на професійному світогляді, вимірюється встановленими стандартами та відповідними критеріями.*

2. Аналіз стану вивченості “мультимедіа” у музичній галузі засвідчив основні напрямки його застосування, а саме: як засіб формування особистісних надбань та самовдосконалення у сучасних умовах технічного прогресу; у викладанні конкретних музичних дисциплін (теорії музики, сольфеджіо, постановки голосу, хорового диригування, гармонії, основного музичного інструменту, фахових методик); як засіб удосконалення методики навчання музики в школі.

У результаті дослідження обраного феномена зафіксовано часткове використання мультимедійних технологій для здобуття фахових знань студентами, недостатність розробленості змісту методичної спрямованості підготовки майбутніх учителів музики до використання мультимедіа у школі, яка передбачає обов’язкове володіння комп’ютерною графікою; відсутність сфокусованості методики застосування мультимедіа для розвитку умінь відповідної діяльності школярів. Це зумовило розв’язання проблем спрямованих на створення організаційно-методичної моделі методики мультимедійного мистецького навчання та конкретних технологій фахового розвитку.

3. Аналіз розробленості проблеми у сучасних дослідженнях музично-педагогічної галузі дозволив виокремити такі досліджені ідеї: формування фахової компетентності на основі “змістових домінантних ліній”; вдосконалення професійної компетентності вчителів музики, з великим досвідом розкриття окремих різновидів компетентностей (методичні, комунікативні, мистецькі); доцільність виявлення особистісних якостей майбутніх учителів музики для успішного здійснення фахової діяльності (творча активність, творчі якості, самовдосконалюючі потенції).

На підставі виявлених новітніх освітніх технологій (фасилітативні техніки, музична евристика) було виокремлено спеціальні методики, визначено доцільність їх застосування у контексті мультимедійного мистецького навчання. З огляду на зазначене, розроблено компонентну структуру фахової компетентності майбутніх учителів музики, яка включала **емоційно-мотиваційний, синкретично-технологічний та прагматично-творчий** компоненти.

4. На підставі даних емпіричного дослідження, науково-теоретичних висновків, розроблено організаційно-методичну модель формування фахової компетентності майбутніх учителів музики, в умовах мультимедійного мистецького навчання, в яку увійшли визначені *науково-теоретичні підходи* (синергетичний, компетентнісно-акмеологічний, фасилітативний, гуманістичний), *принципи* (інтердисциплінарності, системності, включення у навчальний процес стратегії менеджменту, психологічного комфорту та здоров'язбереження, фахової спрямованості, універсалізації сприйняття), *компоненти* (емоційно-мотиваційний, синкретично-технологічний, прагматично-творчий), *педагогічні умови* та спеціально розроблені методи формування фахової компетентності, частина з яких угрупована у відповідні кластери, *критерії* та їх показники, а також визначені *етапи* процесу формування.

5. Дані констатувального експерименту дозволили з'ясувати мотиви вибору професії, глибину поінформованості у змісті та значенні мультимедіа, міру практичного застосування необхідного обсягу та джерел здобуття відповідних знань та практичних умінь для виявлення шляхів удосконалення фахової компетентності майбутніх учителів музики; виявити рівень сформованості фахової компетентності майбутніх учителів. Діагностика вихідних даних щодо означеного утворення показала переважно реконструктивно-нормативний рівень, який не може бути задовільним відповідно до сучасних вимог фахової підготовки вчителів музики в умовах поширення цифрового простору, що уможливило обґрунтування причин відсутності необхідних знань у галузі мультимедіа.

Дослідно-експериментальна робота проводилась згідно розробленої методики, зі спеціально створеною авторською програмою та методичними рекомендаціями з дисциплін "Комп'ютерне аранжування", "Музична інформатика".

На всіх етапах формувального експерименту застосовані спеціальні функціональні методи, згруповані у кластери: інтерактивні, інформаційно-технологічні, евристичні. Найбільш ефективними стали методи: авторської інтроспекції, алгоритмізації та оптимізації дій, метод проектів, колективного пошуку, кореляції аудіально-візуальної інформації та ін.

Виявлені вагомі переваги сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики в експериментальній групі та доведення достовірності отриманих результатів підтверджує ефективність розробленої методики.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

1. Барицька О. А. Підготовка вчителя мистецтв в умовах поліхудожнього навчання інтермедійних технологій / О.А. Барицька // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : Збірник

- наукових праць / Ред. кол. Н. В. Гузій та ін. – Вип. 10 (20.) – Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – С.54-57.
2. Барицька О. А. Модель інтеграції комп'ютерних технологій у системі фахової підготовки майбутніх учителів музики / О.А. Барицька // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. А. Й. Сиротенко. – Хмельницький : ХГПА, 2009.– С.16-19.
 3. Барицька О. А. Змістова сутність дисциплін “Комп'ютерне аранжування” в системі фахової підготовки майбутніх учителів музики / О.А. Барицька // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. Частина II : зб. наук. праць / Ред. кол. В. С. Курило та ін. – № 6 (193) березень 2010 – Луганськ. : ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – С.11-17.
 4. Барицька О. А. Застосування інформаційно-комп'ютерної компетентності в системі фахової підготовки майбутнього вчителя музики / О.А. Барицька // Педагогічні науки : зб. наук. праць – Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка. – Суми. : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, – 2010.– С.196-205.
 5. Барицька О. А. Метод проектів і мультимедійні технології у підвищенні ефективності музичного навчання / О.А. Барицька // Педагогіка і психологія професійної освіти / Науково-методичний журнал. – Інст. пед. освіти і освіти доросл. НАПНУ України. – Львів : Національний університет “Львівська політехніка” , 2012. – С.48-55.
 6. Барицька О. А. Визначення рівня сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музики / О.А. Барицька // Науковий часопис Національного ін-ту ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. праць під ред. Гузій Н. В. та ін. – Вип. 22 (32) – Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С.95-99.
 7. Барицкая А. А. Перспективы применения мультимедийных технологий в стимулировании эмоционально-волевого компонента профессиональной компетентности будущего учителя музыки. / А. А. Барицкая // Актуальные вопросы современной науки : сборник научных трудов. / Под научн. редакцией доктора пед. наук, профессора И. А. Рудаковой. – Москва : Издательство “Спутник+” , 2013. – С.7–10.
 8. Барицька О. А. Фахове удосконалення вчителів музики та образотворчого мистецтва в умовах комп'ютерного навчання / О.А. Барицька // Четверті педагогічні читання пам'яті М. П. Дарманського : професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2 квіт. 2009 р.) / Хмельницька обласна рада, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький : ХГПА, 2009.– С.37-39.
 9. Барицька О. А. Умови застосування комп'ютерних технік у мистецтві ХХІ століття / О.А. Барицька // Мистецька освіта ХХІ століття : теорія і практика Зб. матеріалів наук.-практ. конф., Київ, 27-28 жовтня 2009 р. – К. : НАКККіМ, 2010.– С.25-28.

- 10.Барицька О. А. Критерії сформованості комп'ютерної компетентності майбутніх учителів музики / О.А. Барицька // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів VII педагогічно-мистецького читань пам'яті професора О. П. Рудницької. – Чернівці : Зелена Буковина, 2010. – С.378-380.
- 11.Барицька О. А. Навчальна програма з дисципліни – “Комп'ютерне аранжування” для вищих педагогічних навчальних закладів I, II, III – рівнів акредитації / О.А. Барицька /– Хм. : ХГПА, 2009. – 28 с.

АНОТАЦІЇ

Барицька О.А. Методика формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2014.

Дисертацію присвячено проблемі формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій. В ній уточнено поняття „фахова компетентність”; зміст операційної сутності “мультимедійних технологій” ; переваги використання мультимедійних технологій у процесі набуття фахової компетентності майбутніми вчителями музики; розглянуто її змістові складові.

Розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено у навчальний процес факультетів мистецтв педагогічних закладів організаційно-методичну модель формування фахової компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедіа. Впроваджено авторські курси “Комп'ютерне аранжування” , “Музична інформатика” , що дало змогу вдосконалити процес фахової підготовки в умовах мультимедійного навчання, сформувані визначені змістові складові фахової компетентності майбутніх учителів музики.

Отримані результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили ефективність розробленої методики, що дає підстави стверджувати про доцільність її впровадження у навчально-виховний процес факультетів мистецтв вищих навчальних закладів.

Ключові слова: фахова компетентність, учитель музики, мультимедійні технології.

Барицкая А.А. Методика формирования профессиональной компетентности будущих учителей музыки средствами мультимедийных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова.– Киев, 2014.

Диссертация посвящена проблеме формирования специальной компетентности будущих учителей музыки средствами мультимедийных технологий. Изучение современных концепций гуманизации и информатизации образования; исследований педагогической и общественно-образовательной практики в эпоху информатизации общества позволило сформулировать собственное толкование “специальной компетентности учителя музыки” – единство теоретической и практической готовности к профессиональной деятельности, представляющее собой структурированный набор смысловых составляющих специалиста, который основывается на профессиональном мировоззрении, измеряется установленными стандартами и соответствующими критериями.

Анализ проблемы показал, что современная система подготовки будущих учителей художественно-образовательного цикла не полностью отвечает реалиям информационного общества. Осуществленный анализ возможностей использования мультимедиа в художественном образовании (изменение подходов к содержанию и организации учебной деятельности, самостоятельной работы студентов, контроля знаний и т.п.), подтвердил перспективу перехода образовательной художественной отрасли на новый качественный уровень подготовки современных специалистов.

Доказано, что в контексте компетентного подхода, подготовка будущих учителей музыки в области мультимедиа является необходимой составляющей его специальной компетентности, которую определяем как художественно-информатическую. Поэтому внедрение технологий мультимедиа, должно носить характер “тройного входження” : - предмет изучения; - инструмент для получения специальных знаний и умений; - эффективное средство профессиональной деятельности.

Учитывая специфику профессиональной деятельности современного учителя музыки, основываясь на анализе художественно-педагогического научно-практического опыта, мы предлагаем рассматривать специальную компетентность учителей музыки как единство ее содержательных составляющих: художественно-информатической; фасилитативной; специально-музыкальной.

Предложена организационно-методическая модель формирования специальной компетентности будущих учителей музыки, содержащая научно-теоретические подходы (синергетический, компетентностно-акмеологический, фасилитативный, гуманистический), принципы (системности, интердисциплинарности, включение в учебный процесс стратегии менеджмента, психологического комфорта и здоровьесбережения, профессиональной направленности, универсализации восприятия), компоненты (эмоционально-мотивационный, синкретически-технологический, прагматично-творческий), критерии и их показатели, педагогические условия, специально разработанные методы формирования профессиональной компетентности, сгруппированные в кластеры: интерактивные, информационно-технологические, эвристические, а также определены этапы процесса формирования избранного феномена.

Эффективность достигнутых результатов была подтверждена суммарным показателем коэффициента по системе Пирсона, что свидетельствует об эффективности предложенной методики формирования специальной компетентности будущих учителей музыки в условиях мультимедийного художественного обучения.

Ключевые слова: специальная компетентность, учитель музыки, мультимедийные технологии.

Barytska O.A. Methodics of forming of Professional Competence of Future Teachers of Music by means of Multimedia Technology. – The manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of candidate of pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 – theory and methodology of musical training.– National pedagogical University named after M.P. Drahomanov.– Kiev, 2014.

The dissertation is devoted to the problem of form of professional competence of future teachers of music by means of multimedia technology. In it the notion of “professional competence”; the content of the operating entity multimedia technology; advantages of multimedia technologies in the process of acquiring professional competence of future teachers of music; considered meaningful components

Developed, theoretically grounded and embedded in the learning process of the faculties of arts pedagogical institutions organizational model of form of professional competence of future teachers of music media. Embedded courses “Computer aranguena, “Music Informatica” that helped to improve the process of professional training in the context of multimedia learning, to form certain semantic components of professional competence of future teachers of music.

The results of experimental work has shown the effectiveness of the developed technique that gives grounds for optimism about the feasibility of its implementation in the educational process of the faculties of arts in higher education.

Key words: professional competence, music teachers, multimedia technology.